

KÉPES HÁZ

Philip Alexius de Laszlo unokája Pesten

szöveg: Buza Péter, fotó Török András

Magas ősz férfi – felemás szerepben. Megáll nagyapja varázskastélyának brokátfüggönyös ajtókeretében, amúgy szívesen beszél (magyar hangja Török András, akit megkértem az angol nyelvű beszélgetés tolmácsolására), de most szigorúan szorítja össze az ajkát. Magyar–ír–angol felmenőit, s nem önmagát képviseli. Ünnepi hosszú kabátja is fegyelmet parancsol a koreográfiára. Ebbe a ferencjós-kába öltözve festette le ugyanis a nagypapa Ferenc Józsefet 1899-ben. Arról igazán nem tehet, hogy a híres felmenő, László Fülöp kimondottan alacsony férfiú volt, ő meg ilyen nyurga lett.

December elején, amikor találkoztunk, már egy hónapja *Szegevári Károly* festőművész özvegyének lakásában élt *Piers de Laszlo*, az egykor ezt a házat építtető portréfestő műtermes emeletén. Mondjuk úgy, bekéredzkedett. Mostanra már hazautazott a napfényes Portugáliába. De visszajön! Ígéri. Nagyon teszik neki ugyanis Budapest. Házakat festene itt. Újra. Ez az egyik szerepe. Régi-kopott-szépeket. Van ilyen bőven. Ahogy vannak mostani lakóhelyén, a portugál tengerparti Olhão városkában is. Húsz éve ott vállalkozó. Házakat ment meg – s ad el. Nem vitás, nálunk is volna alkalma sok, hogy ezt a gesztus-üzletet gyakorolja...

Első kép

A mindmáig legismertebb magyar portretista, lombosi *László Fülöp* unokája festő maga is. De bő húsz évvel ezelőtt felhagyott a képzőművészettel, holott igazán nem mondhatni, hogy ne lettek volna sikerei. Csak Londonban – családjának, felmenőinek ott az otthona – kilenc gyűjteményes kiállítása volt 2000-ig, de sok más világvárosban is, San Franciscótól New-Yorkig. A kritikák ünnepezték. Stílusa egyedi. Sajátos felfogásban ötvözi a modern irányzatokat a részletgazdag, precíz, már-már akadémikus hagyománnyal.

Vásznainak értéke a műkereskedelem kurrens piacán tíz-húszezer dollár között

mozog. Közel a negyvenhez mégis úgy döntött, hogy elege van a londoni ködből, esőből. Hosszú éveket töltött Marokkóban, aztán visszaindult az arab hódítók útján: előbb Spanyolországban vélte felfedezni új otthonát, végül Olhão-ban kötött ki. Rabul ejtették romló, pusztulásra ítélt sokszáz éves háza. A legutóbbi másfél évtizedben ezek közül tizennyolcat vásárolt meg az alapítványa (The Crumbling Foundation), hogy megmentse, amit még nem romboltak le a bulldózerek. Saját pénzét fekteti a programba. Eddig két újjászületett régi tengerparti épületet adott el. Ködből, esőből jött vendégeknek nyaralóként vagy kis szállodának berendezve kezdenek új életet.

Piers de Laszlo festménye, s (eddig) egyik utolsó önálló kiállításának plakátja

PIERS DE LASZLO RECENT PAINTINGS

54, The Gallery, Shepherd Market - 29th August until 12th September 2000

Tragikus történelmi jelenet Zách Feliciánna a nagya- és az unoka festményén

Amikor huszonkét évvel ezelőtt az az ötlete támadt, hogy ebből fog élni, megkereste a nagymamáját a sörgyáros és bankár Guinness családból. Tudta jól, a felmenői annak idején Dublinban lebontásra ítélt György-korabeli házak ezreit mentették meg, s újjáittatták fel. Nem (csak) a saját bő bevételeikből. Megszólították az amerikai íreket. Nevük alapján tippelték meg elszármazásuk ír forrásvidékét, s szép levélben kérték meg őket adakozásra.

Rengeteg portugál származék él Brazíliában! – biztatta a fiút a nagymama. – Vedd fel velük a kapcsolatot. Gyűjts pénzt! De Piers de Laszlo úgy érezte, neki nem lesz olyan sikere, mint a hajdani nagyvállalkozó

ősöknek. Így aztán egyszerűen beköltözött Olhãoba, és saját pénzén, sőt a saját keze munkájával („ha kell, keverem a maltert, belsőépítészkedem”) kezdte sorra rendbe hozni a megvásárolt romokat. Mostanra eljutott az anyagiakat tekintve is üdvös egyensúly állapotába. Így aztán néhány éve újra fest. De már nem Londonban – ahol azért fenntartotta a lakását. Megengedheti magának.

Második kép

– Húsz évvel Fülöp nagyapám halála után születtem, de nemhogy nekem, az apáméknak, apám generációjának se mesélt soha erről a palotáról, amit itt az Abonyi és a Zichy utca sarkán Pesten építtetett. Sejttem az okát. Azt raktuk össze édesapámmal, László Fülöp utolsóként született fiával, John de Laszlóval – aki keleti befektetési-pénzügyi tanácsadóként működött Londonban, míg éppen a születésem évében csődbe nem ment –, hogy életének ezzel az epizódjával kapcsolatban mindent el akart felejtetni. 1899-re lett készen a cifra műteremház, azóta tudom, *Gyalus László* volt a hivatalos tervező, de egészen biztos vagyok abban, hogy maga a nagypapa tervezte-rajzolta. *Lucy*val, a feleségével Münchenben ismerkedett meg, ahol a Guinness-lány hegedülni tanult. Hosszú jegyességük során próbálta meggyőzni a papát, a kőgazdag bankárt, hogy adja hozzá szerelmét. A várakozás évei alatt jött rá, hogy azt a látszatot kell keltenie: tehetős ember. Hogy ő maga is mérhetetlenül gazdag. Még igazi vadromantikus, skót ízlésű várkastélya is áll egy messzi, egzotikus városban. Az ötlet bevált. 1900-ban költöztek ide a feleségével, s még abban az esztendőben ideutazott az após meg az anyós az Orient luxusvagonjában, hogy kiderüljön az igazság. Ki is derült meg nem is. El voltak kápráztatva! A família majdnem biztos abban, hogy a Guinness szülőktől nászajándékba kapott londoni lakást bérbe adva törleszthették az építésre felvett bankhitelt, amit három év után – elköszönve Budapesttől – a reprezentatív kastély bérletének díjával folytattak. 1901-ben, itt, ebben a házban született meg az első gyermekük, *Henry Guinness de Laszlo*, és itt halt meg a másodszülöttük, Éva, aki 1903-ban született Dublinban. Néhány hónaposan születették el, s ezt soha nem lehetett ki. Apámat kisgyermekként leányruhába öltöztették, hogy újra és újra elsirathassák. A helyről pedig, ahol ez megtörtént, nem volt szabad beszélni többé. Ez után már csak fiaiak születtek: *Stephen*

és *Paul* Bécsben, *Patrick* és az apám, John Londonban.

Az alattunk – Szegeváriék, Ágikáék alatt lévő – szinten *Sallay András*, a volt kiváló jégtáncos lakik. Szegevári Károly kérte meg egy alkalommal, amikor felkészülő edzésre Londonba utazott, próbálna megkeresni a műterme egykori művész gazdájának leszármazottait. András még kifelé a vonaton szóba elegyedett az egyik ülészomszédjával, aki véletlenül ismert engem. Összehozott minket, és már abban az évben, ha jól emlékszem 1980-ban, mi is ideutaztunk apámmal, anyámmal. Egyébként édesanyám, *Rosemary Marchioness Camden* is képzett, kiállító festőművész volt. Őrület! Ez a palota még áll?! – döbentünk meg. Most alaposabban is tanulmányozhatom, nem mint akkor, huszonkét évesen. És festem is az utcáról, odabent-ről. Aztán ha visszajövök, már kész az új-rakezdett festőprogramom. Elindulok az állvánnyal Zuglóban, vászonra kerülnek a legszebb, de szomorú sorsra jutott házak. Hátha itt is akad majd egy mecénás, aki pénzügyi marketingjéhez felhasználja, ha a képet megveszi.

Harmadik kép

A László – azaz *Laub* – Fülöp családjára vonatkozó legkorábbi adatok a 19. század közepi Pest-Budára vezetnek. Édesanyjának, *Goldreich Johannának* az apja, *Bernhard* kóser mészárosként dolgozott akkor a Tabánban. Idővel áttette üzletét a Terézvárosba, a mai Rákóczi útra, végül az 1880-as években a Népszínház utcában kötött ki. 1897-ben halhatott meg. Legalábbis ebben az esztendőben kelt az a hagyatéki dokumentum, amelyből sajnos csak a leszármazottai nevét tudhatjuk meg, semmi egyéb konkrétumot. Őt gyermeke volt. *Adolf* örökölte az üzletet-szakmát, *Róza* nevű leánya egy tőzsdeügynök felesége volt, *Dávid* fia „vattagyáros” Pécelen, *Anna* pedig *dr. Frim Jakab* felesége lett, a máig emlegetett Frim-intézet alapító igazgatójái – ez volt az első modern gyógypedagógiai intézmény Magyarországon (1875). Mindőjük közül úgy látszik, hogy *Goldreich Johannának* sikerült a legkevésbé a házassága. Egy – mint később kiderült, igencsak rossz természetű – női szabó, *Laub Adolf* vette feleségül. Őt gyermekük született, harmadikként a királyok későbbi portréfestője, *Philip*. Miután szédületes karrierje Bécsben, de főleg Londonban a csúcsra ért, négy testvére közül kettővel tartott fenn kapcsolatot. *Marcelle*, az öccsével, akinek kereskedői tevékeny-

ségét anyagilag is támogatta, és Rózával, Krämernével. Az ő férje kilétét nem tudjuk, még a keresztnévét sem, de azt igen, hogy az ő leányuk, *Ilna* lett László Fülöp legkedvesebb unokahúga, s hogy a festő édesanyja náluk talált menedéket utolsó éveire, élete hetvenötödik esztendejében, 1915-ben bekövetkezett haláláig. Goldreich Johanna erős karakterű, határozott, intelligens asszony volt, Philip fia imádtatta – de a férje, Adolf (maga László Fülöp jellemezte így a családi hagyomány szerint) „...zsarnok, aki sohasem tisztelte a feleségét és a gyermekeit.” Laub, a szabó 1888-ban halt meg, a ma Andrassy út 48-50-es számot viselő bérházban.

László Fülöp abban az esztendőben Münchenben dolgozik és tanul – sőt, sikeres! –, az 1890-es évektől támogatni is tudja özvegy édesanyját, különösen 1907 után, amikor végleg Londonba költözik.

Negyedik kép

Hogy magyarnak vallotta-e magát? De mennyire! – meséli nagyapja műtermében Piers, az unoka. – Büszkén szerette Magyarországot. Azt a Magyarországot, amelynek dehogyan is szegény zsidó! – ellenkezőleg, gazdag tekintélyes polgára volt. A család

Az újjávarázsolt kikötővárosi házacskák egyike

természetesen nagyjából tisztában volt gyermekkori státusával, s ugyanilyen természetes, hogy elnézték neki ezt a sznobságig fokozott önképét. (Nagy sznobok voltak egyébként Guinnessék is.) Alkalmazkodott az új életéhez. Méltóságos úrként viselkedett. Habár a nemesi címet a lombosi előnévvel csak 1912-ben kapta meg *Ferenc*

Józseftől. Édesanyja halála után is gondosan ápolta budapesti kapcsolatait, főleg a művészvilággal. Megfestette *Horthy Miklós* és felesége portréját. Hogy mikor és hány-szor járt idehaza, azt nem tudom, de házi filmfelvételeinek egy jelenete 1936-ban készült. Azt gondolom, majdnem biztos, hogy akkor jött utoljára. Hazafias érzelmeit ak-

László Fülöp varázkastélyát örökíti meg Piers a nagyapja palettáján kikevert színekkel

fotó: Sebestyén László

John, a legkisebb fiú: lányruhában

László Fülöp édesanyja 1915-ben, halála évében

I. Ferenc József portréja, amiért nemesi cím járt

kor sem tagadta el, amikor ez nyilvánvaló kárt okozhatott neki – ahogy okozott is. Sok irigye áskálódott ellene – bennszülött angolok. Nehezen viselték, hogy egy idegen kap meg minden hivatalos elismerést, rangot és jól fizető megbízást. 1917 végén feljelentették, hogy az ellenségnek kémkedik. Az Intelligence Service csapdát állított. Ráküldtek egy magyar születésű titkos ügynököt, hogy „leleplezzék”. A férfi pénzt könyörgött tőle, haldokló édesanyjához kellett volna, a meséje szerint, Pestre utaznia. Amikor Philip Alexius de Laszlo a bankjegyet átadta – mert átadta, soha nem tagadott meg semmit egyetlen hozzá forduló magyartól sem! – „tetten érték”. Azonnal letartóztatták, előbb a Halloway börtönben, aztán Brixton külváros börtönében raboskodott majdnem két hónapig. Míg végül angol művészbarátai közbenjárására – mert

A kis Laub Fülöp, legkedvesebb testvérével, Marcellel

ilyenek is voltak – házi őrizetre enyhítették a büntetését. Bosszút azzal állt, hogy kettőzött erővel hajszolta magát. Úgyhogy 1918-ra utolérte az első szívroham. De még majd két évtizedig tartotta magát, 1937-ben vitte el a beteg szíve. Halálos ágyán, utolsó hetében csak magyarul volt képes megszólalni. Senki se értette a szavát a családból. Legjobb barátját, Kisfaludi Strobl Zsigmondot kérte meg nagyanyám, Lucy, hogy utazzon hozzánk Londonba, sürgősen. Tolmácsnak. El is indult, de mire megérkezett, elfogytak a szavak, elfogyott az élet.

Ötödik kép

Halálakor, nyolcvan éve, 1937-ben, több mint ötmillió fontot hagyott a családjára.

Mostantól Zugló is állomása lesz Piers eddig London és Portugália közötti vándorútjának

Sokkal többet ért, mint amennyit ma ér ötmillió. Hatalmas és megbecsült életműve is meghatározó része az örökségnek. Főleg portrék. 1926-ban a Kodak alapítójának, *George Eastmann* nagyvállalkozójának az arcképét is megfestette. Tőle kapta azt az amatőr felvételek készítésére alkalmas, perforált filmszalaggal működő kamerát, amellyel utolsó évtizedében megszállottan forgatta képsorait az életéről. Egyórás DVD született az anyagból. Piers ezt most elhozta magával Budapestre. Néhány kockányit megmutatok majd a jelenetekből a februári BUDAPEST-ben. Noha minőségük nyomtatásban sok kívánnivalót hagy majd maga után, így is szerencsénk van... ●